

raai 641-667

raai 667-689

Adviesbureau

RAAP

RAAP-RAPPORT 455

**Plangebieden Eeuwlandseweg en
Wezeweg**

Gemeente Heerde

Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie

RAAP-RAPPORT 455

**Plangebieden Eeuwlandseweg en
Wezeweg**

Gemeente Heerde

Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Heerde

Project: archeologische kartering plangebieden Eeuwlandseweg en Wezeweg

Titel: Plangebieden Eeuwlandseweg en Wezeweg, gemeente Heerde; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1)

Status: eindversie

Datum: juni 1999

Auteur: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

Bestandsnaam: L:\QXPress\KOER\ra455-KO.qxd

Projectcode: KOER

Projectleider: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

Projectmedewerker: ir. G.H. de Boer

Autorisatie:

drs. C.C. Hom

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau, 1999

Archeologisch adviesbureau RAAP aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

4	1 Inleiding
	1.1 Onderzoekskader en ligging plangebieden
	1.2 Leeswijzer
6	2 Onderzoeksmethoden
	2.1 Bureauonderzoek
	2.2 Veldonderzoek
9	3 Resultaten van het bureauonderzoek
	3.1 Landschap en bodem
	3.2 Archeologie
11	4 Resultaten van het veldonderzoek
	4.1 Plangebied Eeuwlandseweg
	4.2 Plangebied Wezeweg
18	5 Conclusies en aanbevelingen
	5.1 Plangebied Eeuwlandseweg
	5.2 Plangebied Wezeweg
20	Literatuur
20	Gebruikte afkortingen
21	Verklarende woordenlijst
22	Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen
23	Bijlage 1: Overzicht van de vondsten

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader en ligging plangebieden

Naar aanleiding van een advies van de provincie Gelderland heeft de gemeente Heerde archeologisch adviesbureau RAAP op 3 maart 1999 opdracht gegeven voor het uitvoeren van een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1) in twee plangebieden in de gemeente Heerde (figuur 1). Het betreft het plangebied Eeuwlandseweg ten noorden van Heerde (centrumcoördinaat 200,050/490,950) en het plangebied Wezeweg ten zuiden van Heerde (centrumcoördinaat 198,800/488,400). De plangebieden liggen op de kaartbladen 27B en 27E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Plangebied Eeuwlandseweg is bestemd als bedrijventerrein en is ongeveer 8,0 ha groot. In het 4,2 ha grote plangebied Wezeweg zal woningbouw plaatsvinden. Verder zal direct ten zuiden en aansluitend aan dit plangebied een manege worden gebouwd. Deze locatie is eveneens onderzocht.

Doelstelling van de AAI-1 is het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische resten in beide plangebieden en, indien deze aanwezig blijken te zijn, het formuleren van adviezen voor een vervolgtraject (bijv. inrichting, inpassing, opgraven, etc.). Het onderzoek is uit gevoerd van 8 t/m 10 maart 1999.

1.2 Leeswijzer

Het archeologisch onderzoek bestond uit een (kort) bureauonderzoek en uit veldwerk. In hoofdstuk 2 zal kort worden ingegaan op de toegepaste onderzoeksmethoden. In hoofdstuk 3 en 4 zullen de resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd. In hoofdstuk 5 tenslotte zijn de conclusies en aanbevelingen ten aanzien van het vervolgtraject opgenomen.

Figuur 1: Ligging van de onderzochte terreinen (gearceerd); A = plangebied Eeuwlandseweg, B = plangebied Wezeweg. Inzet: ligging in Nederland (ster).

2 Onderzoeksmethoden

2.1 Bureauonderzoek

Voorafgaand aan archeologisch veldonderzoek wordt in de regel bureauonderzoek of vooronderzoek uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek worden diverse gegevens met betrekking tot de plangebieden geïventariseerd en bestudeerd. Dit onderzoek is van belang omdat het inzicht verschaft in de landschappelijke en archeologische aspecten van een gebied (zie hoofdstuk 3). Dit inzicht vormt een belangrijke leidraad voor de planning en de uitvoering van het veldonderzoek. De volgende bronnen zijn geraadpleegd:

- het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort;
- landschappelijke en bodemkundige gegevens (Eilander e.a., 1982; Hamming, 1983; Ten Houte de Lange, 1977);
- de Topografische en Militaire kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, schaal 1:50.000 (1830-1855: Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990);
- Chromotopografische kaart des Rijks schaal 1:25.000, blad 337 De Spronk, verkend in 1865/1871, herzien 1911 en blad 355 Epe, verkend 1911 (ROBAS Atlasproducties, 1989).

2.2 Veldonderzoek

2.2.1 Oppervlaktekartering

Oppervlaktekartering is een methode van archeologisch veldonderzoek waarmee in relatief korte tijd grote gebieden onderzocht kunnen worden. Tijdens een oppervlaktekartering worden gebieden onderzocht op de aanwezigheid van archeologisch materiaal aan de oppervlakte. Deze vorm van karteren is alleen zinvol in gebieden waar archeologisch relevante lagen dicht onder of aan de oppervlakte liggen en daarbinnen alleen op plaatsen waar een dichte begroeiing ontbreekt. Op laatstgenoemde plaatsen is de vondstzichtbaarheid meestal goed. In de praktijk gaat het meestal om braakliggende akkers. In begroeide gebieden zoals grasland en bos zijn de mogelijkheden voor een oppervlaktekartering beperkt, omdat er doorgaans sprake is van een middelmatige of slechte vondstzichtbaarheid. In deze gebieden is men voor het doen van waarnemingen en vondsten afhankelijk van incidentele of plaatselijke bodemontsluitingen, zoals bijv. de kanten van geschoonde sloten, molshopen, perskuilen en boomvallen. Tijdens een oppervlaktekartering worden percelen systematisch in raaien belopen waarbij archeologische artefacten worden verzameld, bijv. aardewerkscherven en

voorwerpen van steen, metaal, etc. Kartering van akkers vindt in het algemeen plaats door in banen met een onderlinge afstand van bijvoorbeeld vijf tot tien meter over een akker lopen. Afhankelijk van de situatie ter plaatse kan worden besloten de afstanden tussen de banen te vergroten of te verkleinen. Op grasland worden alleen eventueel aanwezige geschoonde slootkanten, molshopen en andere bodemontsluitingen geïnspecteerd op het voorkomen van archeologisch materiaal.

In **plangebied Eeuwlandseweg** zijn alle percelen ten noorden van de Eeuwlandseweg door middel van oppervlaktekartering onderzocht. In **plangebied Wezeweg** was een oppervlaktekartering onmogelijk omdat het gehele gebied ten tijde van het onderzoek als grasland in gebruik was.

2.2.2 Karterend booronderzoek

Karterend of gebiedsgericht booronderzoek is vaak de enige methode om afgedekte archeologische resten te lokaliseren die op enige diepte onder het maaiveld liggen. Dergelijke resten kunnen afgedekt zijn door natuurlijke sedimenten zoals rivierafzettingen, veen en stuifzand, of door een relatief dikke cultuurlaag, zoals een esdek. In deze gevallen is de kans klein dat vondsten door bijv. de werking van landbouwmachines aan de oppervlakte komen. Hierdoor is een oppervlaktekartering in deze gebieden weinig zinvol. Booronderzoek maakt het verder mogelijk de diepteligging, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag of lagen exact te bepalen. Daarnaast is booronderzoek een betrouwbare methode om de mate van antropogene verstoring en/of natuurlijke bodemerosie van het te onderzoeken gebied te kunnen bepalen. In beide gevallen kunnen archeologische sporen geheel of gedeeltelijk verdwenen zijn.

De in de **plangebieden Eeuwlandseweg en Wezeweg** aanwezige esdekken zijn door middel van karterend booronderzoek met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm onderzocht (megaboor). Esdekken of plaggendekken zijn dikke humeuze akkerlagen die als gevolg van een langdurige toepassing van plaggenbemesting in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd zijn ontstaan. De bodemkundige benaming voor een esdek is enkeerdgrond (zie § 4.1.2 en 4.2.2). Omdat esdekken in veel gevallen zijn ontstaan op plaatsen die in de Prehistorie, Romeinse tijd en/of Middeleeuwen als woonplaats, begraafplaats, etc. in gebruik waren, is hun ondergrond vaak rijk aan (goed geconserveerde) archeologische resten. In beide plangebieden is geboord in een grid waarbij de onderlinge afstand tussen de raaien 40 meter bedraagt. De afstand tussen de boorpunten binnen een raai bedraagt 50 meter. De boorpunten binnen een raai verspringen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem bestaand uit min of meer gelijkbenige driehoeken ontstaat. Op deze wijze is een grid verkregen waarbij de kans op het voorkomen van archeologische resten, indien aanwezig, zeer groot is. Op plaatsen waar een grotere waarnemingsdichtheid noodzakelijk geacht werd, is het boorgrid door middel van extra boringen verdicht. De diepte tot waarop is geboord, varieerde en was afhankelijk van de diepteligging van de

bodemlaag waarin archeologische artefacten aanwezig zijn of verwacht werden. Op elk boorpunt zijn uit de eerste laag onder het esdek of uit de basis van het esdek grondmonsters genomen. Daar waar een esdek ontbreekt, met name in delen van **plangebied Eeuwlandseweg**, is de bouwvoor en de daaronder liggende natuurlijke bodem bemonsterd. De aldus verkregen monsters zijn gezeefd op een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm. Het zeefresidu is gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologisch materiaal, zoals fragmenten aardewerk, vuursteen en verbrande leem. Indien dit materiaal regelmatig wordt aangetroffen, is het een vrijwel zekere aanwijzing voor de aanwezigheid van archeologische sporen in de ondergrond.

In **plangebied Eeuwlandseweg** zijn in totaal 43 boringen verricht waarbij is geboord tot een maximale diepte van 120 cm -Mv (figuur 2). In **plangebied Wezeweg** zijn in totaal 36 boringen verricht en is er geboord tot een maximale diepte van 100 cm -Mv (figuur 4).

Voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar tabel 1.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1: Archeologische perioden.

3 Resultaten van het bureauonderzoek

3.1 Landschap en bodem

Binnen de gemeente Heerde kunnen drie landschappelijke zones met een eigen karakter onderscheiden worden. In het westen het hooggelegen en reliëfrijke stuwvallandschap van de Veluwe (Veluwemassief). In dit gebied liggen hoofdzakelijk gestuwde, grove zanden en grinden aan de oppervlakte. Op de oostflank van de stuwwal bevinden zich vochtige dalvormige laagten of erosiedalen waardoor in veel gevallen beken stromen of waarin sprengen zijn gegraven t.b.v. watermolens (o.a. papiermolens). Direct ten oosten van de stuwwal ligt een lager gelegen en minder reliëfrijk gebied dat hoofdzakelijk bestaat uit zwak lemige dekzanden en grove(re) en grindrijke smeltwaterafzettingen die aan de voet van de stuwwal zijn afgezet. Het betreft een relatief smal overgangsgebied van het Veluwemassief naar het rivierlandschap van de IJssel. De meeste oude nederzettingen (o.a. Heerde) met hun verhoogde bouwlanden (engen of enken) liggen in dit gebied, dat in het oosten globaal begrensd wordt door de Nieuwe Wetering. Oostelijk van deze wetering strekt zich het laaggelegen rivierlandschap van de IJssel uit: een gebied met uitgestrekte (voormalige) broekgebieden en dichterbij de IJssel oeverwallen en uiterwaarden. De beide onderzochte plangebieden liggen in het overgangsgebied tussen het Veluwemassief en het rivierlandschap van de IJssel.

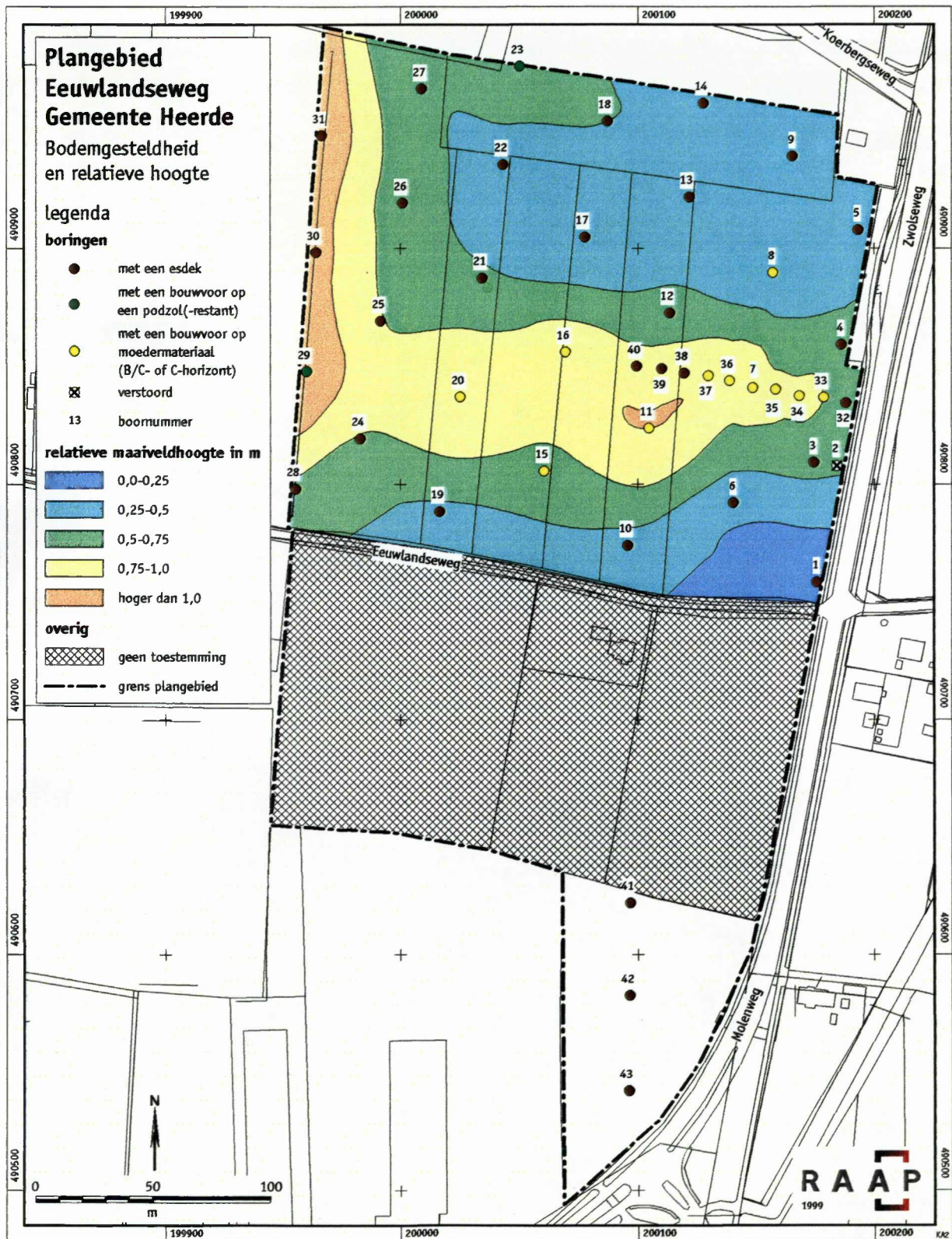
Plangebied Eeuwandseweg ligt ten noorden van het dorp Heerde in een gebied dat in geomorfologisch opzicht is geclassificeerd als 'gebied met lage landduinen en dekzandwelvingen' (Ten Houte de Lange, 1977: bijlage 1). Het plangebied ligt in het noordwesten van het akkergebied van de mark en buurtschap Hoorn: de Hoornse Eng. Op de bodemkaart van Nederland (Eilander e.a., 1982; Hamming, 1983) valt het plangebied binnen een zone met hoge zwarte enkeerdgronden (zEZ23) met een lage grondwaterstand (grondwatertrap VII*). De Hoornse Eng strekt zich verder ten oosten en zuiden van het plangebied uit. Ten noorden van het plangebied ligt de Koerberg, een heuveltje opgebouwd uit grove zanden en grinden dat is ontstaan tijdens het smelten van het landijs aan het einde van het Saalien (lage smeltwaterheuvel; Ten Houte de Lange, 1977: bijlage 1). Ten westen van het plangebied ligt het voormalige Hoornerveen, een van oorsprong moerassig gebied tussen het akkergebied van de Hoornse Eng en de Kamperklippen op de rand van het Veluwemassief.

Plangebied Wezeweg ligt ten zuiden van de bebouwde kom van Heerde. In geomorfologisch opzicht ligt de zuidzijde van dit plangebied op een 'glooiing van hellingafspoelingen en sneeuwsmeltwaterafzettingen' en bestaat de noordzijde

uit een 'dalvormige laagte al dan niet met veen' (Ten Houte de Lange, 1977: bijlage 1). Het plangebied Wezeweg is onderdeel van het oude cultuurland van de buurtschap Horsthoek: de Horsthoekse Eng. Op de bodemkaart van Nederland (Eilander e.a., 1982) valt het plangebied binnen een zone met hoge zwarte enkeerdgronden met een grindrijke ondergrond (zEZ23g) en met een lage grondwaterstand (grondwatertrap VII*). De noordzijde van het plangebied grenst aan een zone met gooreerdgronden (pZn23g) met een hoge(re) grondwaterstand (grondwatertrap IV). De Horsthoekse Eng strekt zich vanuit het plangebied in zuidelijke en oostelijke richting uit. Ten noorden en westen van het plangebied liggen voormalige moerassige gebieden.

3.2 Archeologie

In de gemeente Heerde is een redelijk aantal archeologische vindplaatsen bekend. In het archief van de ROB staan er 34 geregistreerd. Deze vindplaatsen liggen verspreid over de in § 3.1 beschreven landschappelijke zones. In het stuwwallandschap liggen op enkele plaatsen prehistorische grafheuvels, o.a. bij De Dellen en op De Kamperklippen. Daarnaast zijn op verscheidene plaatsen in dit gebied vuurstenen artefacten uit de Steentijd gevonden. In het rivierlandschap van de IJssel is een aantal nederzettingen uit de Prehistorie, de Romeinse tijd en Middeleeuwen bekend, o.a. in Wapenveld, Wolbert, Marle en Vorchten. In het overgangsgedebied tussen het stuwwallandschap en het rivierlandschap van de IJssel, waarin de onderzochte plangebieden liggen, is voor zover bekend in het verleden slechts een gering aantal archeologische vondsten gedaan. Op de Koerberg direct ten noorden van **plangebied Eeuwlandseweg** ligt een groep neolithische grafheuvels, waarin bij opgravingen tevens begravingen uit de IJzertijd zijn aangetroffen (Bursch, 1928). Eén kilometer ten westen van **plangebied Wezeweg** is een stenen hamerbijl uit de Bronstijd gevonden. Verder zijn uit Wapenveld een vuurstenen dolk uit het Laat Neolithicum en enkele laat-middeleeuwse potten bekend. Het relatief geringe aantal archeologische vindplaatsen in het overgangsgedebied kan samenhangen met de aanwezigheid van omvangrijke (dikke) esdekken die archeologische resten afdekken en daardoor hun ontdekking verhinderen.

Figuur 2: Plangebied Eeuwlandseweg - bodemgesteldheid en relatieve hoogte.

4 Resultaten van het veldonderzoek

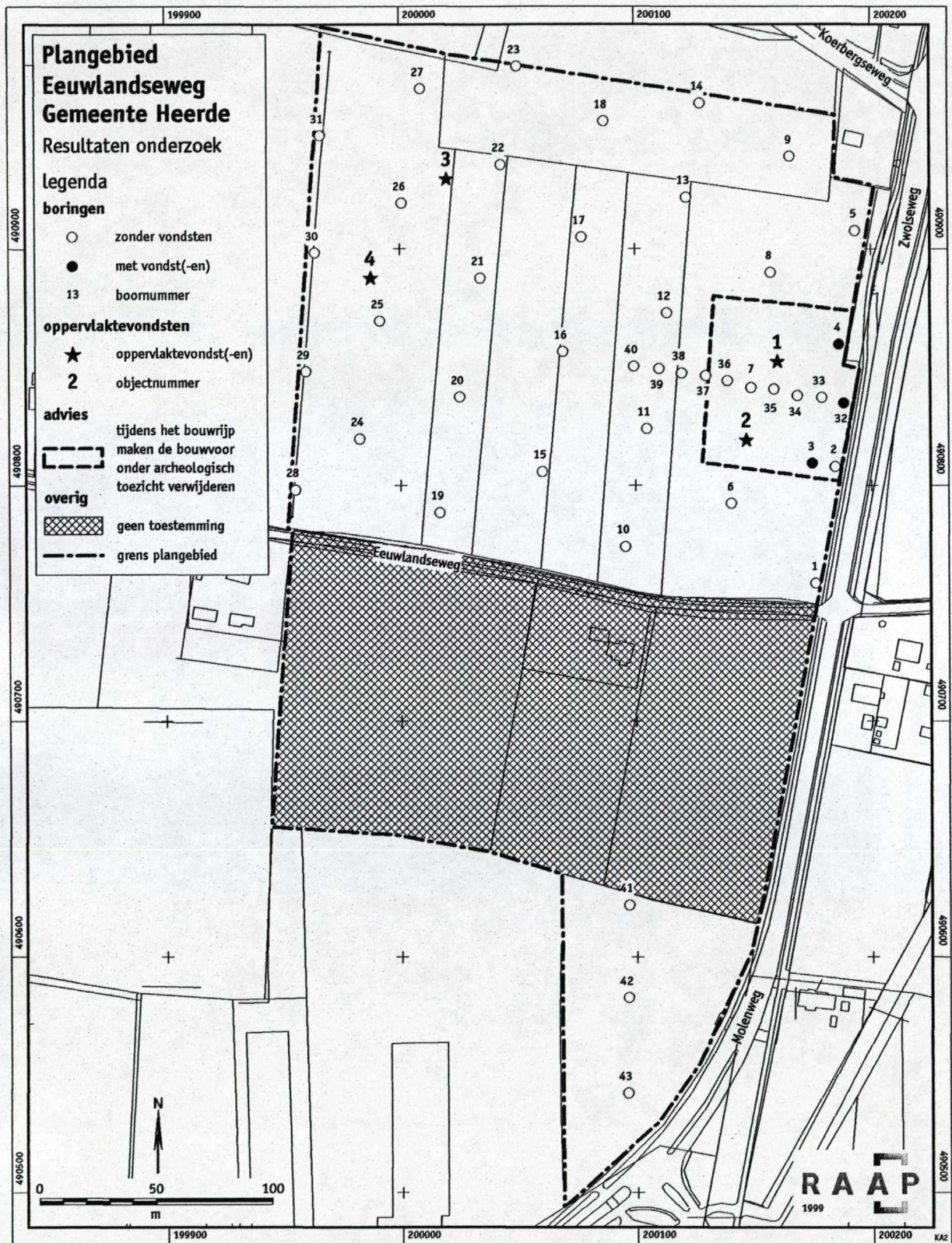
4.1 Plangebied Eeuwlandseweg

4.1.1 Gebiedsbeschrijving

Plangebied Eeuwlandseweg ligt ten noorden van de bebouwde kom van Heerde. Het plangebied sluit aan op een bedrijventerrein aan de noordzijde van Heerde. Aan de oostzijde wordt het plangebied begrensd door de Zwolseweg, de noordgrens ligt iets ten zuiden van de Koerbergseweg. De Eeuwlandseweg doorsnijdt het plangebied van oost naar west. Het totale plangebied is ongeveer 8,0 ha groot (figuur 3). Hiervan is 5,5 ha onderzocht. Voor de resterende delen van het plangebied werd van de grondeigenaren geen toestemming voor onderzoek verkregen. Het onderzochte deel van het plangebied ligt voornamelijk ten noorden van de Eeuwlandseweg. Tijdens het onderzoek was dit gebied geheel als akker in gebruik.

4.1.2 Bodemgesteldheid

Plangebied Eeuwlandseweg is een glooiend dekzandgebied, waarbinnen delen van twee 1,00 tot 1,25 m hoge, oostwest georiënteerde dekzandruggen liggen. Van de westelijke dekzandrug ligt alleen de oostelijke rand binnen de grenzen van het plangebied. De oostelijke dekzandrug ligt vrijwel geheel binnen het plangebied (figuur 2). Tijdens het booronderzoek is vastgesteld dat op de beide dekzandruggen niet of nauwelijks meer een esdek aanwezig is. Hier is vermoedelijk als gevolg van erosie door agrarisch gebruik (afploegen) het oorspronkelijk aanwezige esdek verdwenen en bevindt zich de basis van een humuspodzol (B/C-horizont) en moedermateriaal in de vorm van geel dekzand onder een dunne bouwvoor (< 40 cm; ApB/C- en/of ApC-profiel; zie figuur 2: boringen 7, 8, 11, 15, 16, 20 en 33 t/m 37). In het lager gelegen gebied rondom beide dekzandruggen is op de meeste plaatsen (nog) wel een bruingrijs gekleurd en maximaal 50 tot 75 cm dik esdek aanwezig. Op veel plaatsen is onder(in) het esdek, of waar dit ontbreekt onder de bouwvoor, een 5 tot 25 cm dikke, lichtbruingrijze laag aangetroffen. Bij deze laag gaat het mogelijk om een bouwvoor uit de tijd vóór het ontstaan het esdek. Een andere mogelijkheid is dat het om de basis van het esdek gaat die door bodembewerking vermengd is met (de top van) het natuurlijke bodemprofiel. In figuur 2 zijn deze lagen tot het esdek gerekend. Tijdens het booronderzoek is vastgesteld dat het esdek in de lagere delen van het terrein op een humuspodzol ligt. Langs de noord- en zuidrand van het plangebied zijn onder het esdek zelfs nagenoeg complete podzolbodems gevonden (figuur 2: o.a. boringen 14, 19, 27 en 28). Elders zijn onder het esdek in de vorm van een ijzerinspoelingshorizont

Figuur 3: Plangebied Eeuwlandseweg – de resultaten van het archeologisch onderzoek.

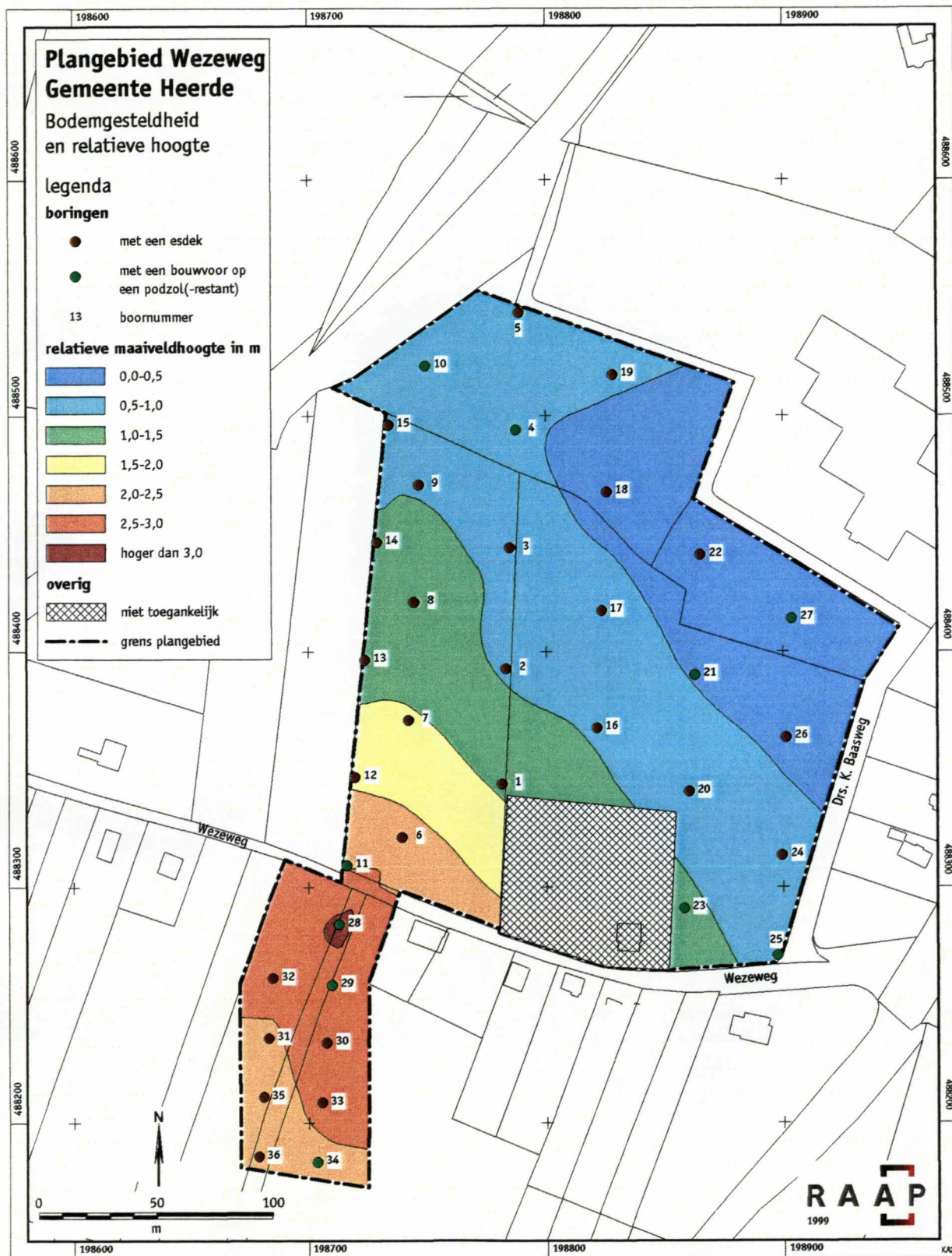
(B-horizont; figuur 2: boringen 4, 5, 18, 21 en 31) of de basis daarvan (B/C-horizont; figuur 2: boringen 3, 12, 17, 22, 25, 26, 30, 32, 38 t/m 41 en 43) slechts restanten van podzolbodems aangetroffen. Op enkele plaatsen bevindt zich moedermateriaal direct onder het esdek (figuur 2: boringen 6, 10, 13, 24 en 42). Op de hogere terreindelen is plaatselijk waarschijnlijk een moderpodzol aanwezig geweest. Resten hiervan zijn aangetroffen in de boringen 4 en 5 (figuur 2). Afwijkend zijn de boringen 23 en 29, waar onder een dunne bouwvoor van ca. 30 cm respectievelijk een complete en bijna complete podzol is aangetroffen (figuur 2).

In het meest zuidelijke deel van plangebied Eeuwlandseweg zijn drie boringen verricht (figuur 2: boringen 41, 42, 43). De bodemopbouw in dit deel van het plangebied verschilt niet van die in de lagere delen van het plangebied ten noorden van de Eeuwlandseweg.

4.1.3 Archeologie

Vanwege het ontbreken van een dik esdek in grote delen van het onderzochte deel van plangebied Eeuwlandseweg is naast booronderzoek ook een oppervlaktekartering uitgevoerd. Tijdens de oppervlaktekartering (zie § 2.2.1) zijn op vier plaatsen oppervlaktevondsten gedaan (figuur 3). De vondsten zijn in hoofdzaak gedaan in delen van het plangebied waar een dik esdek ontbreekt (figuur 2). Op één plaats is bovenop een dekzandrug op een kleine oppervlakte een concentratie prehistorische scherven aangetroffen (figuur 3: objectnummer 1; bijlage 1). Het betreft vier dikwandige prehistorische scherven die vermoedelijk afkomstig zijn van één pot en daarnaast enkele dunne, gladwandige scherven, waarvan een randscherf met afgeschuinde binnenrand waarschijnlijk afkomstig is van een laat-neolithische pot. Eenzelfde datering is voor de overige scherven mogelijk. Rondom deze kleine concentratie zijn enkele vuurstenen artefacten en twee laat-middeleeuwse scherven gevonden (figuur 3: objectnummers 1 en 2; bijlage 1). Verder zijn langs de randen van de westelijke dekzandrug losse vondsten uit het Mesolithicum en/of Laat Paleolithicum, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd gedaan (figuur 3: objectnummers 3 en 4; bijlage 1).

Het booronderzoek leverde een gering aantal vondsten op (figuur 3 en bijlage 1: boringen 3, 4 en 32). Alle boringen met vondsten liggen aan de oostrand van het plangebied nabij de hierboven beschreven aardewerkconcentratie (objectnummer 1). Het is niet duidelijk of er een relatie bestaat tussen deze concentratie aardewerk en de vondsten gedaan tijdens het booronderzoek. In boring 3 zijn drie handgevormde scherven gevonden, waaronder één laat-middeleeuwse scherf. De overige scherven zijn zeer klein en onbepaald. In boring 4 zijn een ongedateerd verbrand stuk zandsteen en een ijzerslakje gevonden. Boring 32 leverde een kleine vuursteenafslag uit de Steentijd op.

Figuur 4: Plangebied Wezeweg - bodemgesteldheid en relatieve hoogte.

4.2 Plangebied Wezeweg

4.2.1 Gebiedsbeschrijving

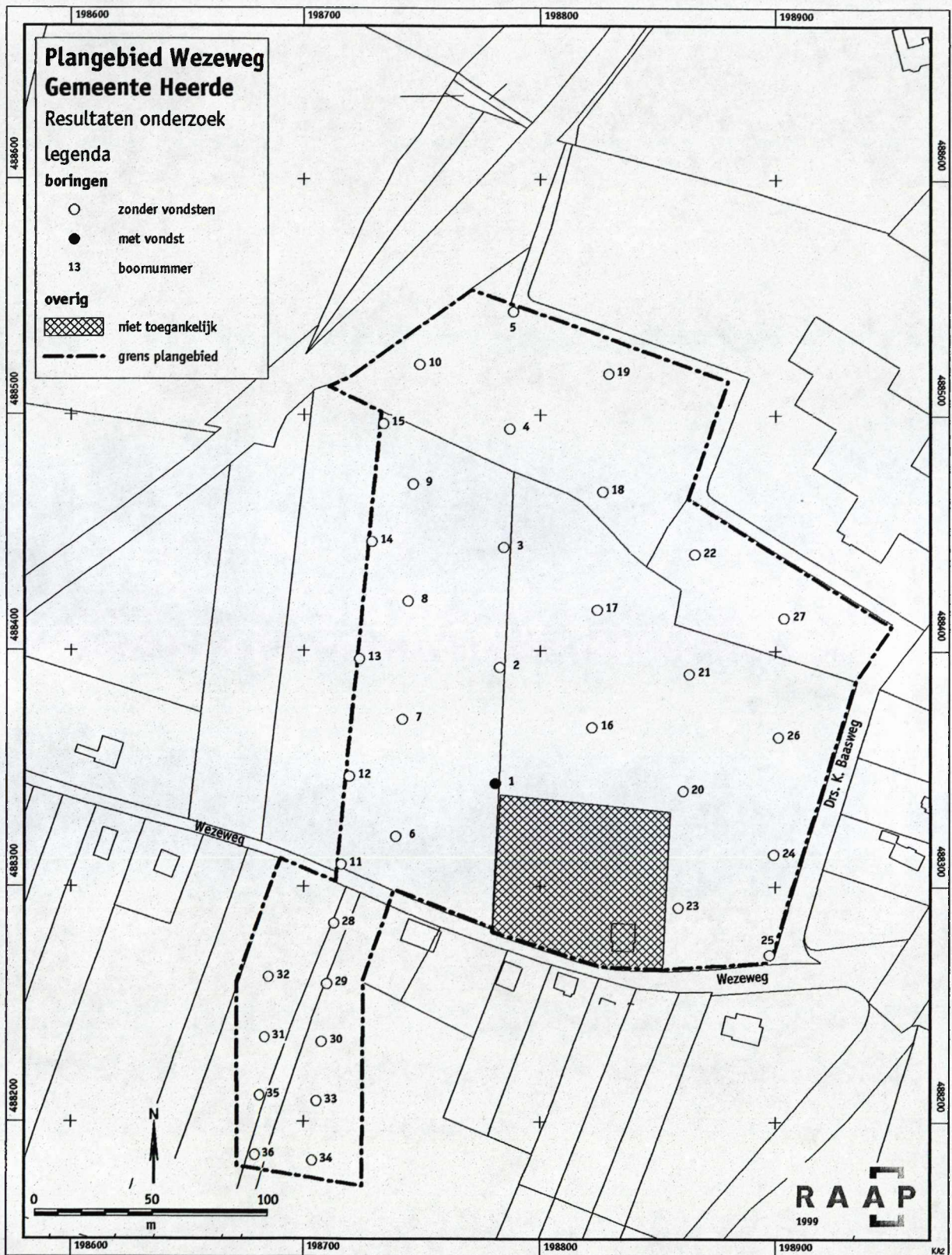
Dit plangebied ligt tussen de Wezeweg en de bebouwde kom van Heerde. Een klein gebied ten zuiden van de Wezeweg is tijdens het onderzoek aan dit plangebied toegevoegd en eveneens onderzocht. De totale oppervlakte van het onderzochte gebied bedraagt ongeveer 4,5 ha. Het gebied was ten tijde van het onderzoek geheel als grasland in gebruik. Een deel van het plangebied was vanwege bebouwing niet toegankelijk.

4.2.2 Bodemgesteldheid

De Wezeweg ligt op een van oost naar west lopende dekzandrug met een esdek. Deze rug heeft aan de noord- en zuidzijde relatief steile flanken. Hierdoor is er in het plangebied ten noorden van deze weg sprake van een in noordelijke richting aflopend reliëf. Hier bevindt zich een dalvormige laagte. Het maximale hoogteverschil tussen de dekzandrug en het noordelijke deel van het plangebied bedraagt ongeveer drie meter (figuur 4). Tijdens het booronderzoek is vastgesteld dat in vrijwel het gehele plangebied Wezeweg een bruingrijs esdek van 50 tot 70 cm dikte aanwezig is. Op de hoogste en in de laagste delen van het plangebied ontbreekt plaatselijk een esdek en is er sprake van een bouwvoor van ca. 40 cm op een (restant van een) humuspodzol (figuur 4). Onder het esdek is in de meeste gevallen het restant van een humuspodzol aangetroffen (B- of B/C-horizont). In het laaggelegen en ten dele zeer natte, noordelijke deel van het plangebied ontbreekt een dergelijke podzol en is er sprake van een beek- of gooreerdgrond. In het noordelijk deel van het plangebied is de bodem rijk aan grind (bijv. boringen 18, 19 en 27). Dit betekent dat hier dekzand (vrijwel) ontbreekt en dat de grindrijke, glaciële smeltwaterafzettingen op geringe diepte onder het maaiveld aanwezig zijn.

4.2.3 Archeologie

Plangebied Wezeweg is onderzocht door middel van booronderzoek met een megaboor (zie § 2.2.2). Dit onderzoek heeft slechts één vermoedelijk laat-middeleeuwse scherf opgeleverd (boring 1), die als een losse vondst beschouwd moet worden (figuur 5).

Figuur 5: Plangebied Wezeweg - de resultaten van het archeologisch onderzoek.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Plangebied Eeuwlandseweg

5.1.1 Conclusies

Het archeologische onderzoek in plangebied Eeuwlandseweg heeft een beperkt aantal archeologische vondsten opgeleverd. Een deel van deze vondsten is verspreid in het plangebied aangetroffen en moet als losse vondst beschouwd worden (objectnummers 3 en 4). Een uitzondering vormt vermoedelijk een kleine concentratie van mogelijk laat-neolithische aardewerkscherven en enkele stuks vuursteen die op een dekzandrug in het oosten van het plangebied is aangetroffen (figuur 3: objectnummer 1). Opvallend is dat het aardewerk op een kleine oppervlakte bij elkaar is gevonden en mogelijk afkomstig is van één of twee potten. Dit kan betekenen dat het uit een archeologisch grondspoor (een graf?) of enkele grondsporen is opgeploegd. Op de desbetreffende plaats is geel zand (moedermateriaal) direct onder de ca. 35 cm dikke bouwvoor aanwezig. Gezien de geringe diepteligging van het gele zand zullen eventuele archeologisch sporen waarschijnlijk door bodembewerking zijn aangetast of mogelijk zelfs geheel zijn verdwenen. In het gebied rondom de aardewerkconcentratie zijn enkele fragmenten vuursteen gevonden (figuur 4: objectnummers 1 en 2, boring 32). Het is niet duidelijk of het aardewerk en het vuursteen uit dezelfde periode stammen. Een relatie tussen beide vondstcategorieën is mogelijk maar niet bewezen.

5.1.2 Aanbevelingen

Op grond van het archeologisch onderzoek in plangebied Eeuwlandseweg is geconcludeerd dat er in het oosten van het plangebied mogelijk (aangetaste) archeologische sporen uit het Laat Neolithicum aanwezig zijn. Daarom wordt een vorm van archeologisch toezicht aanbevolen tijdens het bouwrijp maken van dit deel van het plangebied. Aanbevolen wordt om tijdens het bouwrijp maken de bouwvoor op dit deel van het terrein onder het toezicht van een archeoloog te verwijderen, zodat eventuele archeologische resten gedocumenteerd en geborgen kunnen worden (zie figuur 3). Geadviseerd wordt om over de exacte vorm van dit archeologisch toezicht te overleggen met de provinciaal archeoloog van de provincie Gelderland. Voor de overige delen van het plangebied Eeuwlandseweg wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

5.2 Plangebied Wezeweg

5.2.1 Conclusies

Het onderzoek in plangebied Wezeweg heeft geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten opgeleverd. Verder is tijdens het booronderzoek onder het esdek nergens een oude akker- of cultuurlaag van vóór de tijd van de plaggenbemesting (d.w.z. eerder dan de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd) aangetroffen, die eventueel op de aanwezigheid van archeologische sporen kan duiden. Dit betekent vermoedelijk dat het bij het onderzochte deel van de Horsthoeksche eng om een late(re) ontginning gaat. Waarschijnlijk betreft het een uitbreiding uit de Nieuwe tijd van het akkerareaal van de buurtschap Horsthoek.

5.2.2 Aanbevelingen

Omdat er geen archeologische resten in de ondergrond van plangebied Wezeweg zijn aangetoond, wordt geen archeologisch vervolgonderzoek voorgesteld. Er zijn vanuit de archeologie geen bezwaren tegen de realisatie van de woningbouw.

Literatuur

- Bosch, H.G., J. de Groot, M. Haverkamp, G.A. Kamerlingh-Onnes, A. Klein Kranenbyrg, J. Kruitbosch, A.J. Rook, T. van der Wal & J.A. de Wit, 1976.** *Heerde historisch gezien*. Heerder Historische Vereniging, Heerde.
- Eilander, D.A., J.L. Kloosterhuis, F.H. de Jong & J. Koning, 1982.** *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 26 Oost Harderwijk en 27 West Heerde*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Hamming, C., 1983.** *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de herziene uitgave van blad 27 oost Heerde*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Remouchamps, A.E., 1928.** *Grafheuvelonderzoekingen. Oudheidkundige mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden Leiden IX: 58-74.*
- ROBAS, 1989.** *Historische Atlas van Gelderland. Chromotopografische kaart des Rijks 1:25.000*. Robas Atlasproducties, Den IJp.
- Houte de Lange, S.M. ten (red.), 1977.** *Rapport van het Veluwe-onderzoek. Een onderzoek van natuur, landschap en cultuurhistorie ten behoeve van de ruimtelijke ordening en het recreatiebeleid*. Centrum voor Landbouwpublikaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen.
- Wolters-Noordhoff, 1990.** *Grote historische atlas van Nederland 1:50.000. Deel 3 Oost-Nederland 1830 -1855*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Gebruikte afkortingen

AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
Mv	maaveld
RAAP	Regionaal Archeologisch Archiverings Project
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

antropogeen	ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/ veroorzaakt)
artefact	alle door de mens gemaakte of gebruikte voorwerpen
dekzand	fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente)
enkeerdgrond	dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd
es	oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten behoeve van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. Hierdoor ontstond een dikke humeuze laag: het esdek. Om te kunnen spreken van een esdek moet de opgebrachte laag tenminste 50 cm dik zijn. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van enk of eng en in Zuid-Nederland van akker of veld
glaciaal	a) IJstijd: koude periode uit het Pleistoceen; b) betrekking hebbende op het landijs
oeverwal	langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt
podzol	bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van amorfe humus en ijzer wordt podzolering genoemd; een geleidelijke overgang van een B-horizont naar het moedermateriaal wordt B/C-horizont genoemd
Prehistorie	dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven
Saalien	voorlaatste glaciaal, waarin het landijs tot in Nederland doordrong (vorming stuwwallen), ca. 250.000-130.000 jaar geleden
sprengen	bronbeekjes gegraven t.b.v. watermolens
Steentijd	archeologische periode die zich kenmerkt door het gebruik van stenen werktuigen
stuwwal	door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging van de onderzochte terreinen (gearceerd); A = plangebied Eeuwlandseweg, B = plangebied Wezeweg. Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Plangebied Eeuwlandseweg - bodemgesteldheid en relatieve hoogte.

Figuur 3. Plangebied Eeuwlandseweg - de resultaten van het archeologisch onderzoek.

Figuur 4. Plangebied Wezeweg - bodemgesteldheid en relatieve hoogte.

Figuur 5. Plangebied Wezeweg - de resultaten van het archeologisch onderzoek.

Tabel 1. Archeologische perioden.

Bijlage 1. Overzicht van de vondsten.

Bijlage 1: Overzicht van de vondsten

Plangebied Eeuwlandseweg

Oppervlaktevondsten (figuur 3)

Objectnummer 1

- 4 dikwandig, handgevormd aardewerk; Prehistorie onbepaald
- 5 dunwandig, handgevormd aardewerk (vnl. gruis); Prehistorie onbepaald
- 1 dunwandig, handgevormd aardewerk, randfragment met afschuinde binnenrand; Laat Neolithicum (waarschijnlijk)
- 1 handgevormd aardewerk (kogelpot); Late Middeleeuwen
- 1 aardewerk gedraaid; Late Middeleeuwen
- 1 vuursteen brok; Steentijd onbepaald
- 1 vuursteen kernfragment; Steentijd onbepaald

Objectnummer 2

- 1 Pingsdorf; Vroege Middeleeuwen D - Late Middeleeuwen A
- 2 vuursteen afslag; Steentijd onbepaald

Objectnummer 3

- 1 aardewerk handgevormd (kogelpot waarschijnlijk); Late Middeleeuwen
- 1 Paffrath; Late Middeleeuwen A
- 1 vuursteen spits (ondetermineerbaar); Laat Paleolithicum of Mesolithicum
- 1 bronzen munt (ondetermineerbaar); Nieuwe tijd

Objectnummer 4

- 1 vuursteen spits (trapezium); Laat Mesolithicum
- 1 vuursteen krabber; Steentijd onbepaald

Vondsten uit booronderzoek (figuur 3)

- boring 3: 3 aardewerk handgevormd; Prehistorie, Romeinse tijd of Middeleeuwen
- boring 4: 1 metaalslak; IJzertijd - Late Middeleeuwen
 - 1 verbrande steen (zandsteen); onbepaald
- boring 32: 1 vuursteen afslag; Steentijd onbepaald

Plangebied Wezeweg

Vondsten uit booronderzoek (figuur 5)

- boring 1: 1 grijsbakkend aardewerk: Late Middeleeuwen